

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 2 6 1 5 1 1 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Sreda, 10. junij 2026 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

1. Življenje prebivalstva na srednjeveškem podežlju je potekalo na gradovih in v vaseh. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.
- A Gradovi so bili upravna, gospodarska, sodna in kulturna središča zemljiških gospodstev.
 - B Večina plemstva na Slovenskem je živela v velikih, bogatih gradovih.
 - C Za podložno ali dominikalno zemljo so kmetje dajali dajatve in opravljali tlako.
 - D Podložniki so se ob kmetijstvu za dodaten zaslužek ukvarjali tudi s tovarništvom.
 - E S številnimi tehničnimi novostmi (železni plug) se je izboljšalo obdelovanje zemlje.
 - F V 14. stoletju so bile nekatere vasi opuščene zaradi kuge in turških vpadov.

(3 točke)

2. Podoba fevdalnega podeželja se je v visokem srednjem veku spremenila s srednjeveškimi mesti.

Meščani so imeli v fevdalni dobi osebno svobodo, bili so upravičeni do gospodarskih dejavnosti, ki so bile po pravu pridržane le njim [...], do udeležbe pri upravljanju naselja in do raznih oblik kolektivnega varstva [...]. Meščanska bremena so bila zlasti dolžnost do varovanja in obrambe mesta, k čemur je spadalo tudi vzdrževanje obzidja [...].

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 113. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

- 2.1. V katerem stoletju je nastala večina srednjeveških mest na Slovenskem?
- 2.2. Navedite dve dolžnosti meščanov.
- 2.3. Primerjajte pravni položaj meščanov in podložnikov tako, da opozorite na eno razliko v njihovem pravnem položaju.

(3 točke)

3. Obalna mesta so na Slovenskem ohranila kontinuiteto iz antike.

S tem ima dobro morsko pristanišče, prihajajo semkaj skoraj vsak dan vsakovrstne ladje iz Benetk in drugih krajev ter različno trgovsko blago nakladajo in odvažajo [...]; od tod pa potem vozijo ali nosijo v Ljubljano in naprej. [...] Okoli mesta uspeva tudi najimenitnejše vino, rdeče in belo, v velikih množinah in raznolikih vrstah. [...] Pri tem mestu pridobivajo tudi silno veliko soli.

(Vir: Valvasor, J. V., 1994: Slava vojvodine Kranjske, str. 254. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 3.1. Navedite štiri dejavnosti, s katerimi so se ukvarjali prebivalci v obalnih mestih.

- 3.2. Kako se imenuje dokument, v katerem so bila zapisana mestna pravila v obalnih mestih?

(2 točki)

4. Ob koncu srednjega veka so se izoblikovale zgodovinske dežele, med njihovimi prebivalci pa se je oblikovala deželna zavest. Pri reševanju si pomagajte s sliko 3 v barvni prilogi.

- 4.1. Ob spodaj navedenih ozemljih dopišite države, pod katere so ozemlja spadala ob koncu srednjega veka.

Istra _____

Koroška _____

Prekmurje _____

Štajerska _____

- 4.2. Navedite dva dejavnika, ki sta pripomogla k večji pripadnosti prebivalcev deželi kot pa pripadnosti državi / cesarju.

(3 točke)

5. Kako se je imenovala povezava slovenskih zgodovinskih dežel v 15. stoletju, ki so jo oblikovali Habsburžani?

(1 točka)

6. V 15. stoletju so se začeli turški vpadi na slovensko ozemlje, ki so prizadeli vse družbene sloje.

Izmed vseh stanov je najhuje zadelo kmeta. Gospoda in meščani so bili zavarovani za močnim obzidjem, kmet pa je postal z družino vred plen divjih roparjev [...]. Turki niso le vsega pokončali in požgali, ampak tudi vse podložne kmete odpeljali v sužnost.

(Vir: Gruden, J., 1992: Zgodovina slovenskega naroda, str. 366. Mohorjeva družba. Celje)

- 6.1. Pojasnite, zakaj so turški vpadi najbolj prizadeli kmečko prebivalstvo.

Slika 1: Hrastovlje

(Vir: osebni arhiv M. Vodušek)

- 6.2. Kaj so bili protiturški tabori?

- 6.3. Zakaj so bili turški vpadi tudi vzrok za kmečke upore?

(3 točke)

7. V 16. stoletju se je tudi na slovenskem ozemlju razširila reformacija.

S prvima knjigama, [...] je Trubar leta 1550 utemeljil knjižni jezik: narečno razčlenjenost slovenščine je presešel tako, da se je oprl na govore osrednjega slovenskega področja. S tem je ponudil knjižni standard, ki ga, kot je pisal sam, »vsaki dobri preprosti Slovenec lehkú more zastopiti«.

(Vir: Štih, P., Simoniti, V., Vodopivec, P., 2016: Slovenska zgodovina I. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 270. Modrijan. Ljubljana)

Pojasnite vlogo Primoža Trubarja v reformacijskem gibanju.

(1 točka)

8. Reformaciji sta sledili protireformacija in katoliška obnova.

Karel II. je načrt začel izvajati takoj. Z ukinitvijo tiskarne v Ljubljani je naredil konec protestantskemu tisku na Kranjskem [...]. V manjših mestih in trgih deželni knez ni več potrjeval mestnih svetnikov, če prej niso prisegli, da so katoliki, odstavljaj je protestantske mestne sodnike [...]. Karlu II. [...] so bili najtrdnejša opora jezuiti.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 165. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

8.1. Navedite tri ukrepe, s katerimi je vladar poskušal zatreti reformacijo na Slovenskem.

8.2. Pojasnite, kako je katoliška cerkev znova pridobila ugled med verniki.

8.3. V kateri današnji pokrajini se je protestantizem ohranil vse do danes?

(3 točke)

9. Marija Terezija je v okviru svojih reform uvedla tudi reformo šolstva. Med predlogi, ki so prispeli na dvor glede osnovnega šolstva, je bil tudi predlog znanega slovenskega šolnika.

Predlagal je ustanovitev javnih šol na Kranjskem, ki bi jih obiskovali vsi otroci ne glede na spol in stanovsko pripadnost. Vladovalci je med drugim zagotavljal, da bi opismenjeni ljudje lažje premostili težave nevednosti (praznoverja) in revščine, lažje bi razumeli v deželni jezik objavljenih zahtev države, lahko bi bolje spoznali verski nauk in gospodarski sistem, bolje bi gospodarili [...]. Šola bi morala biti v slovenskem jeziku, saj bi le tako lahko zajela vse otroke.

(Vir: Štih, P., Simoniti, V., Vodopivec, P., 2016: Slovenska zgodovina I. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 364. Modrijan. Ljubljana)

- 9.1. Kdo je bil slovenski šolnik, ki je dal predlog Mariji Tereziji?

- 9.2. S katerima argumentoma je utemeljil potrebo po ustanavljanju osnovnih šol na Kranjskem?

(2 točki)

10. Razsvetljeni absolutist Jožef II. je uvedel reforme tudi na verskem področju.

Dne 29. novembra l. 1781 je ukazal cesar Jožef dvorni kancelariji, naj sestavi seznamek vseh moških in ženskih samostanov v avstrijskih deželah, »ki se ne pečajo niti s poukom mladine, niti z oskrbovanjem bolnikov, niti se ne odlikujejo v študijah«.

(Vir: Gruden, J., 1992: Zgodovina slovenskega naroda, str. 1000. Mohorjeva družba. Celje)

- 10.1. Kakšna usoda je doletela zgoraj omenjene samostane z jožefinskimi reformami?

- 10.2. S katerim odlokom je Jožef II. dovolil vse krščanske veroizpovedi?

(2 točki)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

- Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- (3 točke)

- Čop je menil, da za uveljavitev slovenščine ne zadostuje le preprosto, kmetu namenjeno pisanje; [...] Zato je z veliko vnemo podprl pesniški zbornik Krajnska čbelica [...]. V Krajski čbelici je sodelovala večina tedanjih slovenskih pesnikov, vendar je po umetniški moči daleč izstopal France Prešeren [...].

Novice so [...] težile k razširjanju novih gospodarskih znanj, orodij in postopkov, preganjale zaostalost in vraževerje ter pozivale k šolanju in napredku. [...] Toda hkrati so neprikrito spodbujale zavest o pripadnosti slovenski narodni skupnosti in ljubezen do slovenskega jezika [...]. Novice so imele obenem pomembno vlogo v prizadevanjih po poenotenju slovenskega črkopisa. V letih 1843–46 so kot črkopis sprejele »gajico«.

Obkrožite črko pred izbrano publikacijo.

- A KRAJNSKA ČBELICA B KMETIJSKE IN ROKODELSKE NOVICE

V obliki krajšega razmišljanja navedite urednika publikacije, opišite glavni namen izhajanja publikacije, navedite, kateremu delu prebivalstva je bila namenjena, opišite vlogo sodelavcev pri oblikovanju enotnega črkopisa in pojasnite, kakšno vlogo je publikacija imela v narodnem gibanju.

Naloga se nadaljuje na naslednji strani.

(5 točk)

13. V revolucionarnem letu 1848 so Slovenci dobili prvi narodni program, Zedinjena Slovenija.

13.1. Opišite zahtevo programa glede položaja slovenskega jezika.

13.2. Pojasnite, zakaj so Slovenci nasprotovali združevanju po velikonemškem načrtu.

(2 točki)

14. Peticijsko gibanje je bilo organizirano v podporo programu Zedinjene Slovenije.

Pojasnite, zakaj je bilo to gibanje zlasti na Kranjskem manj uspešno.

(1 točka)

15. Po marčni revoluciji 1848 je v Avstrijskem cesarstvu nastopilo obdobje Bachovega absolutizma.

V času Bachovih huzarjev so morali razen Novic [...] prenehati izhajati vsi slovenski časopisi. V ponovno zaostrenih razmerah tudi znanstveno delovanje ni bilo varno pred preganjanjem. [...] Cenzura pa se je posvečala še enemu (vedno priljubljenemu) opravilu – pregledovanju pošte.

(Vir: Slovenska kronika XIX. stoletja, 1800–1860, str. 416. Nova revija. Ljubljana, 2005)

15.1. Navedite dve značilnosti tega političnega režima.

15.2. Pojasnite dve posledici ukrepov tega režima za slovensko narodno gibanje.

(2 točki)

16. Leta 1861 so bile na Slovenskem prve deželnozborske volitve.

Strank je bilo v prvem času malo. Večinoma sta pri nas nastopali samo dve: slovenska narodna, ki je družila liberalne in katoliške volivce, in ustavoverna, ki je na splošno nastopila z liberalnimi idejami, branila prednosti nemškega jezika in se kmalu spremenila v nemško stranko.

(Vir: Melik, V., 1999: Nekdanji volilni sistemi na Slovenskem, str. 122. Časopis za zgodovino in narodopisje, 1–2. Maribor)

16.1. Kateri dve politični skupini sta se »spopadli« na volitvah leta 1861?

16.2. Pojasnite dva razloga za neuspeh Slovencev na teh volitvah.

(2 točki)

17. Politično in kulturno delovanje Slovencev se je v času ustavne dobe osredotočilo v čitalnicah.

V čitalnicah se je zbirala narodno zavedna inteligenca, slovenska mestna in trška gospoda ter podeželski veljaki, pa tudi drobna buržoazija [...]. Čitalnice so prirejale številne »besede«, prireditve z igrami, recitacijami, petjem, koncertnimi točkami, govori in predavanji [...].

(Vir: Gestrin, F., Melik, V., 1966: Slovenska zgodovina od konca osemnajstega stoletja do 1918, str. 143. DZS. Ljubljana)

- 17.1. Navedite tri dejavnosti, ki so jih pripravljali v čitalnicah.

- 17.2. Pojasnite, zakaj so bile pomembne čitalnice.

(2 točki)

18. Sredi 19. stoletja so se narodnjaki razdelili na staroslovence in mladoslovence.

Povežite politično strujo z njenima značilnostma tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ odločna narodna politika	
_____ previdna, umirjena konservativna politika	A mladoslovenci
_____ časopis Slovenski narod	B staroslovenci
_____ časopisa Slovenec in Novice	

(2 točki)

19. Tabori so imeli pomembno vlogo pri krepitevi narodne zavesti v drugi polovici 19. stoletja.

- 19.1. Navedite dve zahtevi, ki so jih postavljali udeleženci taborov.

- 19.2. Pojasnite, zakaj je avstrijska oblast prepovedala tabore.

(2 točki)

20. Konec taborskega gibanja in neuspeh na volitvah v državni zbor leta 1873 sta prinesla enoten nastop slovenskih politikov.

Kako se je imenovalo sodelovanje slovenskih politikov v letih 1875–1890?

(1 točka)

21. Ob koncu 19. stoletja so bile ustanovljene prve slovenske politične stranke.

Ivan Šušteršič v trialističnem memorandumu Francu Ferdinandu
»Naš državno pravni program je trializem. Zavzemamo se zanj ne le iz narodnih, temveč tudi dinastičnih vzrokov; kajti pretežna masa slovenskega ljudstva je cesarju zvesta in stremi za veliko, mogočno monarhijo pod žezlom habsburške dinastije. Združitev jugoslovanskih pokrajin v tretje državnoopravno telo v okviru monarhije je dinastična potreba /.../

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3, str. 178. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Nejasno pa je bilo tudi stališče socialne demokracije, ki je [...] vztrajala, da je narodno vprašanje kulturno in ne politično. Socialdemokrati so v zbliževanju z drugimi Južnimi Slovani že tedaj videli prvi korak k postopnemu jezikovnemu in kulturnemu spajanju Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov.

(Vir: Štih, P., Simoniti, V., Vodopivec, P., 2016: Slovenska zgodovina II. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 437. Modrijan. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano politično stranko.

- A KATOLIŠKA NARODNA STRANKA
B JUGOSLOVANSKA SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA

21.1. Katerega leta je bila ustanovljena stranka?

21.2. Kdo so bili pretežno volivci te stranke?

21.3. Navedite dve politični zahtevi stranke.

21.4. Pojasnite odnos stranke do prihodnosti Avstro-Ogrske.

(4 točke)

22. V 19. stoletju se je na Slovenskem začel hitrejši gospodarski razvoj, ki ga je pospešila gradnja južne železnice. Pri reševanju si pomagajte z besedilom in s sliko 6 v barvni prilogi.

Deželni stanovi kot zemljiški gospodje pa radi nove železnice niso bili preveč navdušeni. Bali so se, da bo kmet še huje kot doslej trpel po konkurenci tujega vina in žita, ki bo radi ugodnejših zvez še bolj sililo v deželo. Tudi vozniki so se bali, da jih železnica prežene s cest in jim odvzame zaslužek. [...]. Leta 1844 je prisopihal prvi vlak iz Murske doline v Gradec, odkoder je odšel potem leta 1846 prvič dalje do Celja.

(Vir: Mal, J., 1993: Zgodovina slovenskega naroda, str. 568–569. Mohorjeva družba. Celje)

22.1. Navedite pet večjih slovenskih krajev, ki jih je železnica povezala od leta 1846 do leta 1858.

22.2. Kakšen vpliv je imela železnica na mesta, mimo katerih je tekla?

22.3. Pojasnite, kakšne so bile posledice prihoda železnice za kmete.

(3 točke)

23. Največji gospodarski razvoj so slovenske dežele doživele po letu 1870. Pri reševanju si pomagajte s sliko 7 v barvni prilogi.

Kraje in neagrarne dejavnosti povežite v pravilne pare tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Trbovlje	A kemična industrija
_____ Celje	B železarstvo
_____ Vevče	C tovarna emajlirane posode
_____ Ruše	D tekstilna industrija
_____ Prevalje	E premogovništvo
_____ Prebold	F papirnica

(3 točke)

Serra pendente. Mariae Coetib. p.
Blauvelt
Jannet 18
Valdes, Panorama gegen den St. O. B. Gos
Bl. panorama from Serra. Blauvelt
Milhaus

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3, str. 184. Mladinska knjiga. Ljubljana)

24.2. Navedite kraj na sliki 2, ki je že takrat sodil med priljubljene turistične točke.

_____ koroški kmečki upor

_____ prevod Dalmatinove Biblije

_____ tabor v Ljutomeru

_____ ustanovitev samostana Stične

_____ uvedba splošne šolske obveznosti

_____ bitka pri Nikopolju

(3 točke)

Prazna stran

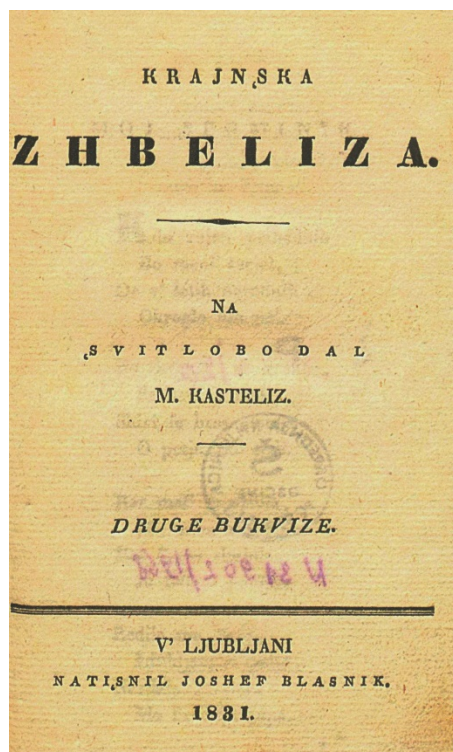
M 2 6 1 5 1 1 1 2 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

Slika 3: Zemljevid politično-upravne ureditve na Slovenskem

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 180. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Slika 4: Krajnska čbelica

(Vir: Štith, P., Simoniti, V., Vodopivec, P., 2016: Slovenska zgodovina I. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 410. Modrijan. Ljubljana)

Slika 5: Prva številka Kmetijskih in rokodelskih novic

(Vir: Štih, P., Simoniti, V., Vodopivec, P., 2016: Slovenska zgodovina I. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 403. Modrijan. Ljubljana)

Slika 6: Razvoj železniškega omrežja na Slovenskem

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3, str. 181. Mladinska knjiga. Ljubljana)

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3, str. 184. Mladinska knjiga. Ljubljana)